

<https://doi.org/10.52326/csd2024.28>

THE CHARACTERISTICS OF THE PRINCIPLES OF ORGANIZING ELECTIONS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CARACTERISTICA PRINCIPIILOR DE ORGANIZARE A ALEGERILOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Igor SOROCEANU

„Ion Creangă” State Pedagogical University, Republic of Moldova

Abstract. In a state governed by the rule of law, democratic elections are essential to confer legitimacy on authorities and reflect the will of citizens. By observing the principles of organizing elections in the Republic of Moldova, the stability and proper functioning of democracy is guaranteed. This essay analyzes the historical past of the elections in the Republic of Moldova and highlights the fundamental role of a good organization of the electoral process.

Keywords: *normative act, legality, universality, transparency, electoral process, freedom and secrecy of vote, responsibility, cyber security*

Abstract. Într-un stat de drept, alegerile democratice sunt esențiale pentru a conferi legitimitate autorităților și pentru a reflecta voința cetățenilor. Prin respectarea principiilor de organizare a alegerilor în Republica Moldova, se garantează stabilitatea și buna funcționare a democrației. Acest eseu analizează trecutul istoric al alegerilor din Republica Moldova și evidențiază rolul fundamental al unei bune organizări a procesului electoral.

Cuvinte-cheie: *act normativ, legalitate, universalitate, transparență, proces electoral, libertatea și secretul votului, responsabilitate, securitatea cibernetică*

Introducere. Înainte de anul 1991, Republica Moldova era integrată în Uniunea Sovietică și alegerile erau riguros controlate de Partidul Comunist. Procesul electoral era lipsit de substanță, fără nici o competiție autentică și cu rezultatele deja stabilite. Chiar dacă dreptul de vot era universal, libertatea de alegere era puternic restrânsă.

Odată cu proclamarea independenței în 1991, Republica Moldova a inițiat un proces de tranziție către un sistem democratic. Democrația a fost consolidată printr-un pas important în 1994, când s-au desfășurat primele alegeri libere și competitive. Bazele juridice ale sistemului electoral au fost stabilite de Constituția adoptată în același an.

În decursul anilor, sistemul electoral din Republica Moldova a înregistrat progrese deosebite. S-au luat măsuri legislative pentru a reglementa procesul electoral, au fost înființate instituții precum Comisia Electorală Centrală (CEC), și s-au făcut modificările necesare la procedurile electorale pentru a asigura o mai mare transparență și corectitudine în desfășurarea acestora. Cu toate acestea, sistemul electoral a fost în centrul unor numeroase controverse și reforme, oglindind astfel dinamica politică specifică țării.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual, scopul cercetării. La momentul actual, importanța și scopul de elaborare a prezentului demers științific, apare din intenția autorului de a releva în prim-plan unele repere privind principiile de organizare a alegerilor în Republica Moldova. Totodată este și necesitatea stringentă de efectuare a unei analize ample referitor la esența subiectului cercetării.

Materiale utilizate și metode aplicate. În procesul elaborării articolului științific ne-am ghidat de mai multe și diverse metode de cercetare științifică care au făcut posibilă investigarea

corespunzătoare a subiectului titlului, dintre care putem enumera: metoda analizei, metoda sintezei, metoda deducției, metoda sistemică, metoda istorică, precum și metoda comparativă.

Baza teoretico-juridică a demersului științific cuprinde materialul definitiv precum ar fi legislația națională, rapoartele de activitate ale instituțiilor cheie cu atribuții în domeniul electoral, precum și sursele web din mediul online – care direct sau indirect, abordează esența și conținutul subiectului supus cercetării.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate. Pentru a asigura legitimitatea democratică, este esențial să avem alegeri corect organizate. El asigură că voința reală a poporului este reflectată în mod just în alegerea autorităților publice. Dacă un proces electoral nu este corect, cetățenii își pierd încrederea în instituțiile statului, ceea ce poate genera instabilitate politică și socială.

Pentru a asigura o organizare adecvată, este esențial ca un sistem electoral eficient să pună în aplicare măsuri stricte pentru prevenirea fraudelor electorale. Aceasta presupune verificarea listelor de alegători, supravegherea campaniei electorale, garantarea integrității votului și numărarea precisă a voturilor. Pentru a asigura integritatea procesului electoral și încrederea cetățenilor, este esențial să se prevină fraudele.

Alegerile democratice sunt fundamentul unei societăți libere și corecte. Ele permit cetățenilor să-și exprime voința politică și să participe activ la guvernare. În Republica Moldova, organizarea alegerilor se bazează pe un cadru legislativ specific și pe principii care să asigure corectitudinea și transparența procesului electoral. Acest eseu va explora cadrul legal, principiile generale ale alegerilor democratice, organele responsabile, procesele de vot și mecanismele pentru a asigura transparența și corectitudinea alegerilor în Republica Moldova.

Organizarea alegerilor în Republica Moldova este guvernată de un set de legi și reglementări menite să asigure desfășurarea corectă și democratică a procesului electoral. Actele normative cheie includ:

- 1) Constituția Republicii Moldova – Stabilește dreptul fundamental al cetățenilor de a vota și de a fi aleși;
- 2) Codul electoral – Legea fundamentală care reglementează toate aspectele legate de organizarea și desfășurarea alegerilor, inclusiv înființarea comisiilor electorale, campaniile electorale, procedurile de vot și confirmarea obținerii rezultatelor [1];
- 3) Legea partidelor politice – reglementează înregistrarea și funcționarea partidelor politice, care joacă un rol esențial în procesul electoral;
- 4) Regulamente și hotărâri ale Comisiei Electorale Centrale (CEC) – Detalii și implementare a prevederilor Codului Electoral prin reglementări specifice fiecărei etape a procesului electoral.

Alegerile democratice din Republica Moldova sunt ghidate de câteva principii de bază, și anume:

- a. *Universalitate* – Fiecare cetățean are dreptul de a participa la alegeri, cu excepția acelei alegeri care sunt restricționate de lege din motive clar definite;
- b. *Egalitate* – Fiecare vot are o valoare egală, indiferent de statutul social, economic sau cultural al alegătorului;
- c. *Libertatea și secretul votului* – Alegătorii trebuie să poată vota liber și fără presiuni, iar secretul votului trebuie garantat;
- d. *Transparență* – Procesul electoral trebuie să fie deschis și transparent pentru a preveni fraudă și pentru a construi încrederea publicului în alegeri;
- e. *Legalitate* – Toate acțiunile și procedurile electorale trebuie să respecte legile aplicabile [2].

Principalele organe responsabile de organizarea și administrarea alegerilor în Republica Moldova sunt:

- 1) **Comisia Electorală Centrală (CEC)** – Principalul organism de supraveghere a alegerilor, responsabil pentru coordonarea și monitorizarea întregului proces electoral;
- 2) **Consiliile Electorale de Circumscripție (CEC)** – Structuri regionale care gestionează alegerile la nivel local și raportează către CEC;

3) **Birourile Electorale ale Secțiilor de Votare (BESV)** – Organisme la nivel de secție de votare care asigură desfășurarea corectă a procesului de votare în ziua alegerilor.

Procesul de votare în Republica Moldova include mai multe etape esențiale: alegătorii sunt înregistrați în listele electorale pe baza evidențelor oficiale; campania electorală reprezintă perioada în care partidele politice și candidații își promovează programele electorale, cu scopul de a obține sprijinul alegătorilor; în ziua votului, alegătorii își exprimă opțiunile în mod secret prin intermediul buletinelor de vot în secțiile dedicate; după închiderea urnelor, voturile sunt numărate cu participarea observatorilor pentru a se asigura că procesul este corect; după finalizarea procesului de validare, CEC face publice rezultatele validate. Asigurarea transparenței și corectitudinii.

Pentru a asigura transparența și corectitudinea alegerilor, sunt implementate mai multe mecanisme:

- **Observatori electorali** – Observatorii naționali și internaționali sunt prezenți pentru a monitoriza procesul electoral și raporta orice nereguli constatate;
- **Este necesar ca partidele politice și candidații să fie transparenți** în ceea ce privește finanțarea lor, precum și cheltuielile efectuate în timpul campaniei electorale;
- **Campaniile de informare și educare a alegătorilor** cu privire la drepturile și responsabilitățile lor reprezintă o componentă esențială în educația civică;
- **Recursul în instanță** – Oportunitatea de a depune plângere împotriva abuzurilor și încălcărilor electorale [3].

Sistemele electorale sunt esențiale în determinarea modului în care sunt aleși reprezentanții politici și în reflectarea voinței cetățenilor. Prin comparația sistemului electoral al Republicii Moldova cu cel al Franței și al Statelor Unite ale Americii, putem identifica asemănările și diferențele majore care influențează procesul democratic și reprezentarea politică.

Sistemul electoral francez. Sistemul electoral francez este caracterizat de:

- Alegeri prezidențiale care se desfășoară în două tururi, oferind astfel un grad de asigurare a legitimității și a consensului național;
- Adunarea Națională este compusă din 577 de membri, aleși prin sistem majoritar în două tururi. Acest sistem încurajează formarea unor majorități stabile și contribuie la coeziunea politică;
- Senatul este ales indirect de către un colegiu electoral alcătuit din reprezentanți locali și regionali, reflectând ideea de descentralizare și reprezentare la nivel local și regional [4];

În Republica Moldova, președintele este ales prin vot direct, similar cu sistemul francez. Totuși, procesul de alegere a legislativului este diferit: Moldova utilizează un sistem proporțional de reprezentare, spre deosebire de sistemul majoritar francez. Alegerile legislative în Moldova promovează diversitatea politică și reprezentarea minorităților, pe când sistemul majoritar francez are tendința de a consolida partidele mari și de a reduce diversitatea politică. Sistemul indirect de alegere a Senatului în Franța contrastează cu sistemul unicameral și alegerea directă a Parlamentului din Republica Moldova.

Sistemul electoral american. Alegerea președintelui prin intermediul unui colegiu electoral, care poate duce la situații în care un candidat câștigă președinția fără a obține majoritatea voturilor populare. Congresul, compus din Camera Reprezentanților (aleși prin voturi majoritare în circumscripții uninominale) și Senat (doi senatori per stat, aleși direct). Sistemul federal care permite statelor să stabilească propriile reguli electorale, ceea ce duce la o varietate de practici și reguli în cadrul alegerilor.

Procesul de alegere a președintelui în SUA prin intermediul Colegiului Electoral diferă fundamental de alegerea directă a președintelui în Republica Moldova. Sistemul bicameral al SUA și alegerile prin circumscripții uninominale în Camera Reprezentanților contractează cu sistemul proporțional unicameral din Republica Moldova. Autonomia statelor americane în organizarea alegerilor este un contrast puternic cu regulile uniforme aplicate în Republica Moldova.

Sistemele electorale au un impact semnificativ asupra reprezentativității politice, influențând modul în care sunt aleși reprezentanții și gradul în care aceștia reflectă voința poporului.

Sistemele proporționale. Aceste sisteme promovează reprezentarea proporțională a diferitelor grupuri și opinii politice. Partidele obțin un număr de locuri în parlament proporțional cu procentul de voturi pe care îl obțin. Astfel, ele sunt mai susceptibile să reflecte diversitatea opiniei publice și să ofere o platformă pentru grupurile minoritare.

Sistemele majoritare. În contrast, sistemele majoritare, cum ar fi cele cu vot uninominal, favorizează partidele mari și pot crea o reprezentare distorsionată, mai ales în ceea ce privește minoritățile. Partidele care câștigă în circumscripțiile uninominale pot obține o proporție mai mare de locuri decât proporția de voturi pe care o obțin la nivel național [6].

Provocări și perspective în organizarea alegerilor. Un element esențial al democrației este procesul de alegere, iar cât de eficient și corect este acest proces, afectează încrederea cetățenilor în instituțiile statului. Cu toate democrațiile în dezvoltare, Republica Moldova se confruntă cu o serie de probleme în ceea ce privește procesul de desfășurare a alegerilor. Moldova poate îmbunătăți semnificativ procesul electoral prin compararea experiențelor internaționale și adoptarea practicilor bune [7].

Problemele actuale în sistemul electoral din Republica Moldova pot enumerate în ordinea care succede:

- 1) Corupția și controlul politic: Influența corupției în procesul electoral este una dintre principalele probleme în Republica Moldova. O problemă semnificativă rămâne finanțarea ilegală a campaniilor electorale și cumpărarea de voturi, care afectează încrederea cetățenilor și corectitudinea alegerilor;
- 2) Transparența și responsabilitatea: Deoarece nu există transparență în procesul de administrare a alegerilor și contorizarea voturilor, oamenii cred că sunt fraude electorale;
- 3) Securitatea cibernetică: Amenințările cibernetice la adresa alegerilor au crescut ca urmare a progreselor tehnologice. Atacurile cibernetice și manipularea digitală a rezultatelor electorale sunt probleme cu care Republica Moldova trebuie să se confrunte și să le facă față.

Analizând sistemele electorale din alte țări, precum Franța și Statele Unite ale Americii, Republica Moldova poate învăța și implementa practici care să îmbunătățească procesul electoral:

- 1) Transparența și responsabilitatea: În Franța și Statele Unite, transparența în finanțarea campaniilor electorale și responsabilitatea candidaților și partidelor sunt foarte importante. Reglementările stricte și un sistem de monitorizare eficient pot reduce impactul corupției;
- 2) Participarea electorală și educația: Este esențial să se promoveze educația civică și participarea cetățenilor. Experiența din alte țări demonstrează că programele de educație electorală și inițiativele de mobilizare a alegătorilor pot crește participarea publicului și încrederea în procesul electoral [5].

Concluzii și recomandări. În cele din urmă, principiile care guvernează alegerile din Republica Moldova demonstrează un angajament ferm de a garanta un proces electoral corect, democratic și transparent. În Republica Moldova, sistemul electoral bazat pe reprezentarea proporțională încurajează diversitatea politică și participarea largă a cetățenilor. Cu toate acestea, compararea sistemelor electorale ale Franței și SUA arată atât punctele forte, cât și zonele în care se pot face îmbunătățiri semnificative. Franța, prin sistemul său majoritar în două tururi și bicameralismul său, și Statele Unite, prin sistemul său federal și Colegiul Electoral, oferă lecții valoroase în termeni de stabilitate politică, reprezentativitate și administrare eficientă a procesului electoral. Moldova poate învăța din aceste experiențe internaționale, adoptând măsuri care să sporească transparența, să întărească securitatea electorală și să crească implicarea cetățenilor.

Pașii cruciali către îmbunătățirea democrației în Republica Moldova includ asigurarea unei monitorizări internaționale adecvate, promovarea educației civice și a participării electorale și implementarea unor reforme legislative adecvate. Prin implementarea acestor măsuri, Republica Moldova își poate îmbunătăți procesul electoral, astfel încât alegerile să fie corecte și reprezentative, care să reflecte cu adevărat voința poporului.

Referințe

1. Codul electoral al Republicii Moldova nr.325 din 08.12.2022 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.426-427 din 23.12.2022, în vigoare conform ultimelor modificări și ajustări din 25.01.2024 (Legea nr.1 din 18.01.2024);
2. Rapoartele și documente oficiale privind alegerile, accesate de pe pagina oficială a Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova, 2023. Poate fi accesat la următorul link: <https://a.cec.md>, vizualizat la 18.06.2024;
3. International Foundation for Electoral Systems (IFES), „Electoral System Design and its Impact on Election Processes in Moldova”, 2020. Poate fi accesat la următorul link: <https://www.ifes.org>, vizualizat la 16.06.2024;
4. Evaluarea reformelor electorale din Republica Moldova: Provocări și perspective, Institutul pentru Politici și Reforme Europene (IPRE), 2021. Poate fi accesat la următorul link: <https://www.ipre.md>, vizualizat la 17.06.2024;
5. Comparative Analysis of Electoral Systems: Moldova, France, and the United States, Institutul Internațional pentru Democrație și Asistență Electorală (International IDEA), 2020. Poate fi accesat la următorul link: <https://www.idea.int>, vizualizat la 15.06.2024;
6. Corruption and Political Influence in the Electoral Process in Moldova, Transparency International Moldova, 2022. Poate fi accesat la următorul link: <https://www.transparency.md>, vizualizat la 14.06.2024;
7. Dezbateri și reforme privind sistemul electoral, Parlamentul Republicii Moldova, 2023. Poate fi accesat la următorul link: <https://www.parlament.md>, vizualizat la 12.06.2024.